

THƯ VIỆN CHO MỌI NGƯỜI

ThS. NGUYỄN THỊ BẮC

GD Thư viện Khoa học Tổng hợp TP. Hồ Chí Minh

Tóm tắt: Bài này nói về những hoạt động của Thư viện Khoa học Tổng hợp Thành phố Hồ Chí Minh trong vai trò của một thư viện công cộng nhằm đáp ứng nhu cầu to lớn và đa dạng của công chúng hiện nay bằng việc phát triển vốn tài liệu thích hợp, bảo quản tài liệu để tăng cường khả năng truy cập, làm cho thư viện dễ sử dụng hơn thông qua công nghệ. Cái đích mà Thư viện hướng đến là trở thành **Thư viện cho mọi người**.

TV KHTH TP HCM là một thư viện công cộng lớn nhất đóng tại Thành phố lớn nhất và đông dân nhất trong cả nước

Tiền thân là Thư viện của các đô đốc và thống đốc được thành lập từ năm 1868. Trước 1975 là Thư viện Quốc gia của Miền Nam. Từ 1978 đến nay là Thư viện Khoa học Tổng hợp TP. Hồ Chí Minh trực thuộc Sở VH-TT TP HCM theo Quyết định của UBND TP HCM và được Bộ VH-TT phân cấp là Thư viện hạng I.

Đóng tại Thành phố Hồ Chí Minh - thành phố lớn nhất và đông dân nhất trong cả nước - Trung tâm kinh tế, kỹ thuật, khoa học công nghệ, văn hóa nghệ thuật, và du lịch.

TV KHTH TP HCM cùng với 24 thư viện quận huyện tạo thành một Mạng lưới thư viện công cộng Thành phố Hồ Chí Minh.

Thành phần người sử dụng của Thư viện rất đa dạng: trên 80% là sinh viên, trên 10% là các học giả trong và ngoài nước, viên chức và doanh nhân, các thành phần khác chiếm khoảng 4%; nhân dân và thiếu nhi được phục vụ thông qua hệ thống thư viện quận huyện; ngoài ra, các thư viện khác cũng được phục vụ thông qua việc luân chuyển sách, mượn liên thư viện, trưng bày triển lãm, phục vụ cán bộ lãnh đạo cơ sở, bản tin chọn lọc... Mỗi năm gần 30 000 người đăng kí làm thẻ, năm 2005 có 527 598 lượt người được phục vụ.

Phát triển Vốn tài liệu và tăng cường việc truy cập các nguồn lực thông tin khác nhau

Thư viện hiện có 700.000 bản là vốn tài liệu của TVQG Miền Nam, tài liệu của nhiều thư viện của hai miền Nam-Bắc tặng sau ngày giải phóng và tài liệu có được thông qua bổ sung từ những năm gần đây, trong đó:

Sách: 500.000 bản

Lượn án: 11.581 nhan đề (tiến sĩ và thạc sĩ tốt nghiệp trong và ngoài nước)

Báo: 897 nd/ 817,856 số

Tạp chí: 8.414 nd/ 551.360 số

Bản đồ: 955

Bản nhạc : 6.542 đơn vị.

Sách chữ Braille: 176 bản.

Tài liệu dạng khác

CD-ROM: 588

Băng Video : 352

Băng Cassette : 292

Microforms: 13.544

Đĩa máy tính: 64

Tài liệu chuyển dạng phục vụ người khiếm thị: Băng cassette, CD

Vốn tài liệu đặc biệt của thư viện bao gồm tài liệu từ thế kỉ 17, 18, các tài liệu Đông dương, tổng cộng hơn 40000 bản

Phát triển vốn tài liệu tại chỗ ở mọi hình thức để đảm bảo việc sử dụng các nguồn lực quan trọng nhất cho việc học tập, nghiên cứu và dịch vụ cho mọi người dân.

Bổ sung Sách và các tài liệu khác: 8655 nhan đề/14.289 bản (2005)

Ấn phẩm định kỳ: 737 nhan đề/25.021 số.

CSDL điện tử dạng CD-ROM (từ 1998)

PlantGene 1973-2000

General science abstract full text 1988-2000

Academic periodicals collection 2000-2001

Business periodicals collection 1999-2001

Applied science & technology abstracts 2000

Environment chemistry, health & safety 1980-2003

Wilson OmniFile 1993-2003

LISA Plus 2001

Chemical Abstracts 2002 (bản in: 1962-2001, CD-từ 2002)

Proquest 2005

Vietlaw 1975-2005

Cung cấp việc truy cập nội dung

Thông qua mục lục và các CSDL

Mục lục Sách ở dạng phiếu/OPAC

Quản lý Ấn phẩm định kỳ

Mục lục liên hợp xuất bản phẩm phía Nam

Mục lục Liên hợp sách tiếng Pháp của khu vực Châu Á- Thái Bình Dương

Sản phẩm Thư mục

Danh mục sách mới dạng in và dạng CD-ROM

Bài trích báo và tạp chí

Tổng Mục lục Tạp chí Việt

Chú giải báo và tạp chí

Bài báo toàn văn

Địa chỉ Sài Gòn-Thành phố Hồ Chí Minh

Địa chỉ nguồn lực các trang web hữu ích
Ấn bản thông tin của cơ quan

Cung cấp việc sử dụng tài liệu

Thông qua

Độc tại chỗ

Mượn về nhà

Cho mượn liên thư viện

In

Photocopy

Microfilms/Microfiches Reader machines

Computer centers

Tăng cường việc truy cập các nguồn lực thông tin bên ngoài thư viện

CSDL trực tuyến

Mua trực tiếp

Academic Search Premier (EBSCO) 2003-2005 (IP)

Business Source Premier (EBSCO) 2003-2005 (IP)

Proquest 2005 (IP; đăng kí account via Internet)

Blackwell Synergy 2005 (IP)

Thông qua đối tác thứ ba: OCLC

Theo bố trí Consortium: PERI: EBSCO + Blackwell Sunergy

Miễn phí

AGORA (đăng kí account via Internet)

HINARI (đăng kí account via Internet)

arXiv

Làm thư viện kí gửi cho: WB từ 1990, ADB từ 1982, FAO từ 1980, IAEA từ 1982 đến nay

Bảo quản tốt VTL để tăng cường khả năng sử dụng

Việc sử dụng quá tải, các bất lợi về khí hậu, môi trường cùng với sự kém tiêu chuẩn về cơ sở vật chất dẫn đến hư hỏng tài liệu. Bảo quản vốn tài liệu hiện hành để tăng cường truy cập và là cách tốt nhất để phục vụ mọi người sử dụng trong tương lai. Cán bộ, nhân viên nhiều thế hệ của TV KHTH TP HCM rất có trách nhiệm đối với công tác này. Điển hình là: Phòng đóng sách đã hoạt động ngay từ những ngày đầu; Thư viện đã tích cực tham gia vào các hoạt động khởi xướng trong lĩnh vực bảo quản tại Đông Nam Á từ năm 1991; Cả cán bộ quản lí và nhân viên thư viện được tham gia các chương trình đào tạo, tập huấn về bảo quản trong và ngoài nước; hoạt động bảo quản nội dung tài liệu thông qua việc chụp vi phim được duy trì lâu dài tại thư viện và gần đây là các hoạt động tập trung vào việc số hóa.

Năm 2000, Thư viện đã xây dựng một Chương trình bảo quản toàn diện bao gồm: 1/ nâng cấp môi trường tại các kho tài liệu; 2/ Chuyển dạng tài liệu thông qua

chụp vi phim và số hóa; 3/ Chương trình tu bổ, phục chế tài liệu quý và tài liệu có nguy cơ bị hư hỏng; 4/ Mở rộng bộ phận đóng và sửa chữa sách, báo để giải quyết các hư hỏng của toàn bộ vốn tài liệu do sử dụng quá tải.

Hiện nay, ngoài việc đảm bảo các hoạt động bảo quản của mình, Thư viện vẫn cố gắng cung cấp các dịch vụ bảo quản cho các cơ quan trong thành phố như đóng sách báo cho các thư viện trường đại học, tu bổ phục chế bản đồ, tài liệu cho bảo tàng, tập huấn bảo quản cho các thư viện tỉnh và tiếp nhận sinh viên tham quan, thực tập.

Mặc dù vậy, Thư viện không coi công tác bảo quản trong giới hạn của các dự án, chương trình ngắn hạn mà là nhiệm vụ căn bản, là hoạt động tiếp tục. Mục tiêu của Thư viện là Phát triển bộ phận Bảo quản thành Trung tâm bảo quản Khu vực phía Nam.

Làm cho thư viện dễ sử dụng thông qua công nghệ

Để có thể đáp ứng nhu cầu ngày càng tăng của người sử dụng, thư viện đã phải áp dụng nhiều biện pháp. Một trong những biện pháp hàng đầu là ứng dụng CÔNG NGHỆ MÁY TÍNH và CÔNG NGHỆ VIỄN THÔNG vào mọi hoạt động của cơ quan.

Thư viện bắt đầu công cuộc tự động hóa từ những năm 90 và phát triển mạnh mẽ trong những năm gần đây. Hiện nay Thư viện đã ứng dụng công nghệ máy tính và công nghệ viễn thông ở hầu hết các lĩnh vực khác nhau của thư viện: 1/ Tự động hoá các chức năng khác nhau trong thư viện như Bổ sung, Biên mục, Kiểm soát ấn phẩm tiếp tục, Tra cứu OPAC, Số hoá tài liệu, Quản lý kho, Quản lý việc Lưu hành tài liệu, Xuất bản, Tạp chí điện tử, Cung cấp tài liệu điện tử, Tìm kiếm toàn văn, Quản trị hệ thống; 2/ Tự động hoá công tác văn phòng, khai thác tối đa việc Xuất bản điện tử; 3/ Mở rộng các dịch vụ cho người sử dụng như Trung tâm máy với các ứng dụng thiết thực cho người sử dụng, Các dịch vụ cho người khiếm thị; 4/ Ứng dụng vào việc bảo quản tài liệu và tăng cường khả năng truy cập.

Việc ứng dụng công nghệ đã thực sự giúp cho thư viện kiểm soát được các nguồn lực, truy cập đến các nguồn lực khác và chia sẻ nguồn lực của mình với nhiều cơ quan, góp phần nâng cao uy tín của Thư viện bằng cách đem đến cho người sử dụng những dịch vụ tốt hơn. Không chỉ người dân TPHCM mà người sử dụng trong và ngoài nước có thể tiếp cận vốn kho tài liệu của thư viện một cách dễ dàng. Họ có thể đến thư viện hoặc ngồi tại nhà, tại văn phòng để tra cứu thông tin cần thiết bằng cách vào trang thông tin điện tử của thư viện Khoa Học Tổng Hợp – www.gslhcm.org.vn. Nó còn giúp các cán bộ thư viện tránh được các công việc lặp đi lặp lại, có nhiều thời gian để đầu tư vào việc hoàn thiện thông tin đáp ứng các đòi hỏi cao hơn của người sử dụng. Công tác thống kê, báo cáo được thực hiện dễ dàng và nhanh chóng hơn. Trong quá trình triển khai các hoạt động tự động hóa, cán bộ nhân viên thư viện đã có nhiều cơ hội được huấn luyện ứng dụng công nghệ mới và bộc lộ ý tưởng mới. Việc quản trị tốt các cơ sở dữ liệu số hoá được chuyển dạng từ các tài liệu quý hiếm, tài liệu in ấn của thư viện đã tăng cường khả năng sử dụng đồng thời bảo quản được tài liệu nguyên bản.

Có rất nhiều dự án đã được Thư viện áp dụng cung cấp để công chúng truy cập thông tin thông qua sử dụng máy tính, công nghệ thông tin và viễn thông, ví dụ:

1. Truy cập Internet miễn phí tại Trung tâm máy tính của Thư viện. Nhân viên Thư viện và các nhà cung ứng thường xuyên tập huấn cho người sử dụng.

2. Một nỗ lực khác để sử dụng hiệu quả công nghệ trong việc cung cấp truy cập thông tin là sử dụng các phần mềm ứng dụng, các cơ sở dữ liệu khác nhau và các chương trình cho việc học ngoại ngữ, một nhu cầu hàng đầu để tiếp cận tài liệu nước ngoài ở Việt nam hiện nay

3. Nếu mức độ thị lực ngăn cản đọc giả đọc sách và màn hình thì các tài liệu đó coi như không truy cập được. Điều đó buộc Thư viện phải nghĩ đến việc làm cho nguồn lực của mình trở nên sử dụng được đối với người khiếm thị. Chuyển tài liệu in ấn sang các dạng thích hợp là một trong các giải pháp khả thi nhằm loại bỏ các trở ngại tồn tại giữa người khiếm thị và việc sử dụng các nguồn lực của thư viện.

Tài liệu chuyển dạng tại Thư viện bao gồm: Sách chữ nổi (Braille), Sách nhạc chữ nổi (Braille music), Sách nói kỹ thuật số (Digital Talking Books), Tài liệu đồ họa nổi (Tactile Graphics), Sách tranh minh họa nổi (Tactile Books), Tranh vẽ nổi của các em khiếm thị. Được sự hỗ trợ của Quỹ Force (Hà lan), Thư viện đã thiết lập được hai Studio sản xuất Sách nói kỹ thuật số để phục vụ tại Thư viện và phân phối đến tất cả các TVCC và Hội người mù trong cả nước.

Ngoài việc chuyển dạng tài liệu phù hợp thì thư viện còn phải tổ chức để đọc giả khiếm thị có thể sử dụng tốt các nguồn lực còn lại thông qua công nghệ. Đó là việc sử dụng các phương tiện hỗ trợ đọc như Máy tính và các Phần mềm chuyên dụng đọc tiếng Việt như NDC, VCL, Mata, đọc tiếng nước ngoài như Jaws; Máy đọc sách nói kỹ thuật số Victor Reader, Máy cassettes; Máy trợ thị SmartView cho phép phóng đại cả văn bản và hình ảnh; Một số điều chỉnh phần mềm đơn giản đã tăng cường được việc truy cập vào các mục lục công cộng trực tuyến (OPAC) và các nguồn lực Web của thư viện. Truy cập Website của thư viện cũng đang ngày một cải thiện để đạt được mục tiêu “Website cho mọi người” nghĩa là cả người khiếm thị cũng truy cập Website của thư viện như người sáng bằng một số điều chỉnh phù hợp.

Để tất cả điều này trở nên hữu dụng cho người khiếm thị, nhân viên ở đây không chỉ cố gắng để tạo ra sản phẩm và dịch vụ chất lượng mà còn phải tập huấn cho người sử dụng, trao cho họ khả năng tự làm việc và hòa nhập vào cộng đồng người sử dụng thư viện.

4. Hầu hết các CSDL đã được đưa lên Website của Thư viện, do đó tất cả những người quan tâm đều có thể truy cập thông qua mạng LAN và Internet. Mục lục công cộng truy cập trực tuyến (OPAC) cung cấp nguồn hướng dẫn đầu tiên đến các vốn tài liệu của Thư viện. Qua Internet truy cập đến các mục lục trong khu vực có thể tăng cường hiểu biết của cộng đồng người sử dụng về những tài liệu được lưu giữ tại các thư viện ở xa.

5. Các ứng dụng của công nghệ thông tin cũng được ứng dụng cho các chương trình thiếu nhi. Trong 7 000 em tham gia vòng chung kết cuộc thi Vẽ tranh theo sách hàng năm thì có hơn 400 em chọn hình thức thi vẽ trên máy tính sử dụng các phần

mềm đồ họa. Với sự hỗ trợ của Máy Heater, trẻ em khiếm thị đã có cơ hội tham gia vào sân chơi của cuộc thi Vẽ tranh này một cách bình đẳng với tất cả các trẻ em khác.

Một trong những mục tiêu cơ bản của Thư viện từ nay đến 2010 là Tạo và sử dụng hiệu quả công nghệ thông tin nhằm liên kết các dịch vụ, vốn tài liệu và các hoạt động để cung cấp cho người sử dụng việc truy cập tốt nhất trong và ngoài thư viện

Hợp tác để phát triển

Chúng ta đang sống trong một thời đại mà mọi cơ quan phải bắt đầu hoạt động theo cách hỗ trợ lẫn nhau. Các thư viện hiện nay đang hoạt động nhằm cung cấp việc truy cập to lớn đối với vốn tài liệu thông qua vùng, quốc gia và quốc tế. Duy trì và phát triển mối quan hệ với các thư viện và trung tâm thông tin trong và ngoài nước trong việc chia sẻ nguồn lực, trao đổi học tập kinh nghiệm, triển khai các ứng dụng công nghệ trên qui mô lớn và các chuẩn nghiệp vụ; với các tổ chức và cá nhân để vận động hỗ trợ đầu tư cho các dịch vụ thư viện.

Tóm lại, thực tế cho thấy không phải mọi cán bộ, công chức nhà nước, mọi công dân của địa phương có thể bỏ công việc để đăng kí theo học các cấp cao hơn và cũng không phải ai cũng có đủ khả năng mua sách và máy tính, chính vì vậy mà thư viện Thư viện Khoa học Tổng hợp Thành phố Hồ Chí Minh (TV KHTH TP HCM) cùng với 24 thư viện quận huyện của Thành phố đã phục vụ mọi người một cách bình đẳng, tạo điều kiện cho mọi người được hỗ trợ để phát triển. TV KHTH TP HCM là địa điểm cho mọi người tìm đến để thỏa mãn các nhu cầu thông tin, giáo dục, văn hóa và giải trí. Thư viện thật sự là điểm sáng của cộng đồng, nơi người mù có thể đến để được giúp đỡ để trở thành những thành viên hữu ích cho xã hội, nơi trẻ em có thể phát triển thói quen đọc sách, bộc lộ khả năng nghệ thuật và cảm nhận được những nỗ lực về nghệ thuật của mình được công nhận và đánh giá cao, nơi mà mọi công dân có thể hi vọng vào một tương lai tốt đẹp.

Ý thức được Thư viện công cộng là mối lợi khổng lồ cho xã hội, nó giúp cho việc bảo quản trí tuệ của nhân loại, nó tạo ra con đường tiến bộ và nó giữ được nền thịnh vượng theo cách mà không một cơ quan nào có thể làm được. ***Thư viện Khoa học Tổng hợp Thành phố Hồ Chí Minh luôn phấn đấu để làm tốt vai trò của một Thư viện công cộng, trở thành Thư viện cho mọi người*** theo tinh thần của UNESCO Manifesto và Pháp lệnh Thư viện Việt Nam.